

TEMA PORTRÄTT

Genom historien har kvinnor och män avbildats på olika sätt. På 1800-talet och början av 1900-talet avbildas kvinnor ofta i vilande position, med händerna i knäet och blicken lite i fjärran, medan männen sitter mer rakryggade och har blicken riktad mot betraktaren (eller mot konstnären som målat av honom). Även i titlarna finns skillnader. Porträtt av kvinnor har oftare titlar som "Dam i blått", "Flicka i röd klänning" eller liknande, medan de manliga porträtten får den avbildades namn. "Herr Andersson".

I den samtida konsten, till exempel i fotokonsten ser porträtten annorlunda ut. Här ser vi ofta, speciellt i fotokonsten, fler kvinnoporträtt som utstrålar kraft och som har ett tydligt innehåll och vill säga något. Fotokonsten är en populär genre idag och de flesta konstnärer som använder foto som uttrycksform är kvinnor. Kanske är det därför man i fotokonsten oftare ser porträtt av kvinnor än av män? Eller beror det på något annat – kvinnan som motiv och modell har ju använts genom hela konsthistorien. Vad beror det på? Använd gärna dessa frågor som underlag för diskussion kring män och kvinnor i porträttkonsten.

ÖVNINGAR :

Här är några förslag på hur man kan arbeta med materialet i konstväskan. Fler förslag på övningar finns beskrivet till respektive bild. Säkert har ni själva fler idéer.

BRA KOMMA- IGÅNG- ÖVNINGAR

Teckna utan att titta:

Sitt mitt emot varandra och teckna av den person du har framför dig utan att titta ned på papperet! Använd gärna tjockare blyertspennor, kol eller liknande.

Gör porträtt i collageteknik:

Använd bitar av olikfärgat papper, som ni river i bitar och sätter ihop en bild med. Sitt mitt emot varandra eller gör ett självporträtt med hjälp av en spegel. Genom att använda ljusa respektive mörka bitar och färger får man fram ljus och skugga. Ett roligt och lättarbetat material är färgat silkespapper. Det kan limmas på med tapetlim och läggas i lager på lager, där olika skikt lyser igenom varandra.

FLER ÖVNINGAR:

Gör tvärtom!

Prova att måla en man i en typiskt kvinnlig pose (t ex sittande med blicken riktad åt sidan, händerna i knäet och kanske iklädd klänning? Och vice versa, en kvinna i kostym och med bestämd blick.) Testa att måla av varandra i olika positioner.

Skriv /berätta en historia om personen i bilden. Vem är han eller hon? Hon känner personen sig? Var bor han eller hon? *Vill* personen sitta där och bli avbildad? Hur har konstnären gjort för att det ska synas om personen är ...glad, ledsen, fattig eller rik...

Mitt val:

Hur vill du avbilda en vän eller dig själv? Vad vill du berätta om personen/dig själv?

Hur gör du för att få fram det – Hur ska personen sitta eller stå? Fundera också på vilka färger som passar, vilket material och vilken teknik som bäst får fram det du vill säga.

BILDERNA**Alexander Roslin (1718-1793)****Marc Antoine René de Voyer de Paulmy d'Argenson ca 1780**

Den här målningen är gjord i slutet av 1700-talet och visar en man med mycket makt. Hans namn är Marc Antoine René de Voyer de Paulmy d'Argenson. Mannen med det långa namnet tillhör en av Frankrikes äldsta och rikaste familjer, han var under en kort tid Krigsminister i Frankrike, han var också författare och samlade böcker.

På bilden sitter Argenson vid sitt skrivbord och pekar på en bok och gåsfjäderpennan står i sitt bläckhorn precis vid fingerspetsen.

Porträttet är verklighetstroget målat på typiskt 1700-talsmanér, med flera tunna lager på varandra.

Tyggers och ytors struktur framgår tydligt.

Den svenske konstnären Alexander Roslin hade sin ateljé i Paris och tillhörde de riktigt populära porträttmålarna vid den här tiden. Argenson beställde nog själv porträttet av Roslin.

Han var oerhört skicklig på att måla tyger, så kallat stoffmåleri.

Känslan av mjuk sammet, blankt siden och skir spets kan upplevas i hans målningar.

1700-talets mode är också intressant att studera. Då var det männen som skulle visa upp sina snygga ben i knäbyxor, åtsmitande, blanka strumpor och skor med klack.

Titta på:

Kläderna, den pudrade peruken, skrivstället, möblerna och böckerna. Studera hur Roslin använt olika färger och nyanser för att få fram strukturer, ljus och skuggor i både ansikte och föremål.

Prata om:

1700-talet, fattiga och rika, män och kvinnor, hygien.

Övningar:

Prova att själva arbeta med tunna lager, i t ex akrylfärg (blanda gärna i något medium (se materialhandledningen) för att få färgen mer lättarbetad och smidig.

En bra övning är att lägga fram tyger i olika material, som ni draperar på olika sätt och målar av. Här kan det vara bra att skissa med blyerts innan – prova både med och utan skiss för att se om det blir någon skillnad.

Carl Larsson (1883-1919)**Fru Dora Lamm och hennes två äldsta söner, 1903.**

På den här bilden ser vi fru Dora Lamm som sitter tillsammans med sina två äldsta söner Gustav och Carl Johan. Dora var gift med Carl Robert Lamm och det var han som beställde porträttet.

Porträttets storlek, det är 205 X 160 cm, de dyrbara och eleganta möblerna och föremålen visar att familjen har mycket pengar.

Den äldste sonen, Gustav, håller ett leksakslamm i sin hand som skojar med familjens efternamn.

Carl Larsson är en av Sveriges mest kända konstnärer, han är mest känd för att han målade sitt eget hem i Sundborn och sin egen familj. Oftast målade han akvarell men den här målningen är gjord i olja och är ett beställningsporträtt av en annan familj.

Titta på:

Kläderna och möblerna. Hur Carl Larsson har arbetat med olika nyanser av rött i fru Doras klänning. Hur han använder böljande konturer i sitt måleri.

Prata om:

Fattiga och rika, pojkar och flickor, barnen är båda pojkar fast den äldste har långt lockigt hår och kläder som ser ut som en klänning (kolt).

Övningar:

Prova gärna att måla porträtt och interiörer i olika tekniker – akvarell, blyerts, krita. Kanske kan eleverna få i uppgift att måla en vald interiörbild ur sitt eget hem, antingen fritt ur huvudet eller t ex efter ett foto. För att få övning i att arbeta med porträtt kan man gärna använda en familjemedlem som modell. Övningen går förstås även att göra i skolan med lite rekvisita i form av tyger, någon möbel etc.

Albin Amelin (1902-1975)

Kvinnoporträtt 1929

En bild av en kvinna som vi kanske inte tycker är speciellt vacker. Vi vet inte vem hon är eller vad hon heter men konstnären har fångats av hennes färger och velat måla av henne.

Albin Amelin är en konstnär som älskar färg och som målar i tjocka lager. Han klämmer ut färgen direkt ur tuben och använder fingrarna, grova penslar och penselskaft när han arbetar. Det blev tjocka lager färg och hans målningar är därför lite reliefartade. Albin Amelin målade gärna de vanliga människorna de som arbetade, strävade och levde ett vardagligt liv.

Titta på:

Se hur Amelin använder färgerna, ögonvitorna är gröna och längst in i ögonvrån finns en röd fläck som kontrast, den röda kragen står mot den gröna bakgrunden. Han använder komplementfärger för att förstärka färgernas djup.

Prata om:

Vad är vackert och vad är fult, tycker alla människor likadant? Måste konst vara vacker eller är det lika spännande med något som vi tycker är fult?

Övningar:

Prova att arbeta med färg i tjocka lager – måla med andra verktyg än penslar. T ex palettkniv, pinnar, händer etc. (För att få akrylfärgen tjockare utan att slösa på för mycket färg, kan man blanda ut den med någon "färgpasta" eller använda t ex sand, spån eller liknande. Eller prova mannagryn, som ger en knottrig yta.

Det här är också ett bra tillfälle att arbeta med komplementfärger i porträttmåleriet. En grönaktig skugga mot ett rödare parti i ansiktet t ex, eller lila toner mot gult...

Mollie Faustman(1883-1966)

Tuttan i blommig klänning

Mollie Faustman målar ofta barn och använder gärna sina egna barn Hampus och Tuttan som modeller. Här har hon målat av Tuttan, vi vet inte riktigt när målningen är utförd, men Tuttan föddes 1917 och hon är någonstans i tonåren på bilden.

Mollie Faustman var både konstnär och författare. Hon skrev ofta bitska kåserier om manliga konstrecensenter

Titta på:

Måleriet är lite "torrt", konstnären har arbetat ganska direkt och fritt med färgen, i ganska tunna lager.

Prata om:

Tuttans kläder och frisyr är typiska för 1930-talets mode, fundera på modet idag vad är det som gör att vi skulle kunna se att en bild är gjord på 2010-talets början.

Övning:

Arbeta med att måla av varandra eller gör "tvärt-om-övningen" som beskrivs i början.

Annika von Hausswolff, född 1967

De bästa historierna är de som inte berättas 1999

Foto som konstnärlig teknik används av många konstnärer idag. I fotot kan man leka med gränserna mellan fantasi och verklighet och det blir svårare att veta vad som är "sant" och inte. Just den här bilden är uppbyggd som ett mysterium. Vi vet inte vad som har hänt eller ska hända. Varför ser kvinnan vid fönstret så rädd ut? Och varför suger hon på tummen som ett barn?

Annika von Hausswolff regisserar alltid sina bilder. Det finns något hotfullt, men aldrig något tydligt våld, hon arbetar med betraktarens egen fantasi och egna rädslor.

Titta på:

Är det en hotfull bild? Varför? Mörk eller ljus? Hur får konstnären fram det skrämmande trots att bilden i sig är ljus.

Prata om:

Vad tror *du* att bilden handlar om? Försök att göra en berättelse genom att berätta om vad som händer sedan.

Övning:

Fantisera och gör egna fotografier med hjälp av digital eller mobilkamera. Bilderna kan sedan bearbetas i dator för att få fram olika stämningar.

TIPS PÅ MATERIAL

Förslag på material att använda för de olika övningarna. (Finns av olika fabrikat, t ex Rowney, Winsor&Newton eller Liquitex)

Akrylfärg

(Akrylfärger är vattenlösliga och torkar snabbare än olja och kan varieras med hjälp av olika medier och ytbehandlingar)

Akrylmedium

(Det finns både förtunningsmedier och förtjockningsmedier beroende på vilken effekt man vill ha)

Texturpasta (Exempelvis Super heavy gel medium från Liquitex eller Texturpasta från Rowney)

Lack/fernissa (Använd akrylfernissa – blank eller matt)

Akvarellfärg/vattenfärg

Pastellkritor

Akvarellpennor

Blyerts (Använd pennor av olika hårdhetsgrad – bra pennor att använda är t ex 3, 5 och 8 B, om man inte vill köpa så många)

Kol (Kritor och/eller pennor)

OBS - Istället för att köpa texturpasta kan man använda sig av exempelvis sand, sågspån, gryn eller dylikt som man blandar i akrylfärgen för att få mer struktur)

Silkespapper

Akvarellpapper

Målarduk eller pannå (Gör egna pannåer genom att sätta ett tyg (förslagsvis linne eller bomullstygn) på en bit kartong. Grunda tyget med vit (eller någon annan)färg och låt torka. Därefter är den klar att använda.)

Lera (t ex keramiklera, papiér mache eller trolldeg man blandar själv)

Gips (gipsbindor är lättare än pulver att arbeta med i skolan. Man kan bygga stommar av papper, frigolit hönsnät med mera och sedan klä in dessa med gips)

Hönsnät (Bra för skulpturer, både som självständigt material och som grund/stomme i t ex gipsskulpturer.)

Ståltråd och järnskrot(Förutom vanlig ståltråd kan man be om spillmaterial från skrotfirmor o dylikt)

Frigolit (Samla gärna på er frigolit när ni köper elapparater eller be att få från affärer). Frigolit är mycket bra att använd som stomme i skulpturer, med hönsnät över för bättre hållbarhet.)

TEMA DJUR

I alla tider har konstnärer avbildat djur. De är populära av flera anledningar – de har följt oss människor genom historien, både av nödvändighet (för mat och arbete) och som sällskap . De är populära att avbilda på grund av sitt tydliga kroppsspråk. Man kan berätta så mycket med hjälp av djur, om olika känslolägen som glädje, ensamhet, frihet...

KOMMA – IGÅNG - ÖVNING

Människor identifierar sig ofta med djur och värnar om dem. Inför arbetet med djurtemat kan man till exempel prata om sina husdjur, om vilda djur och skillnaden mellan dem. Eller göra en övning på temat **"Om jag var ett djur skulle jag vara..."** Gör en bild av det!

Fler övningar finns till respektive konstverk.

BILDERNA

J.A Weise

Fläckig ekorre vid Högbo bruk 1735

Ekorren är huvudpersonen i bilden och den är avbildad därför att den är fel, onormal. Under barocken fanns en nästan barnslig nyfikenhet på allt som var udda och annorlunda och det är i den traditionen som ekorren är målade.

På bilden finns en liten text som talar om att "anno 1734 den 14 november är denna ekorn skjuten utav kammarherre Hans Hierta uti Gestrikeland" Vid denna tid ägde Hans Hierta, Högbo bruk utanför Sandviken. Det är säkert Hans Hierta själv som har beställt målningen med den ovanliga ekorren av konstnären.

Vi vet inte så mycket om konstnären mer än att han var elev hos David Klöcker Ehrenstrahl i hans målarskola vid början av 1700-talet.

Titta på:

I original är det här en liten bild, ca 50 cm hög. Den är detaljerad och noggrant målad med små penseldrag – titta t ex på ekorrems päls, där man nästan ser varje hårstrå. Här ser man också tydligt hur konstnären skapat liv i ekorrems öga, genom att lägga en vit fläck i det svarta.

Prata om:

Varför är man så nyfiken på det som är annorlunda? Är det svårt att vara annorlunda eller är det bra? Hur gör vi människor för att passa in eller skilja ut oss från alla andra?

Övning:

Vill man måla i litet format med tydliga detaljer är akvarellfärg och akvarellpennor en bra metod. Använder man akrylfärg är det bäst att tunna ut den något, med vatten eller något medium samt att använda små penslar. Prova att arbeta på olika sätt – med tjocka respektive tunna penslar – och se hur uttrycket i bilden förändras.

Bruno Liljefors (1860-1939)**Vildgäss 1914**

På bilden finns en flock med vildgäss som går i strandkanten av en sjö.

Bruno Liljefors var känd för att han målade naturen och de vilda djuren. Hans målningar var mycket populära och han studerade alltid djuren noggrant för att kunna avbilda pälsen eller som här fåglarnas fjäderdräkt.

Titta på:

Konstnären har här målat med en ganska "torr" färg och delar av målarduken lyser igenom. I gässen har han lagt färgen tätare och lite flödigare (här är den förmodligen utblandad med linolja). Han har använt penseldragen för att förstärka fåglarnas fjäderdräkt – långa penseldrag i stjärtfjädrarna och korta "duttar" i den duniga delen av fågelns kropp. Vattnet är målat med korta penseldrag i olika färger (gulvitt, ljusblått, grått, lila). Gässens speglingar i vattnet är målade på samma sätt men i en mörkare och mer enhetlig färgskala. Himlen och vattnet går i samma färgskala med penseldragen är lagda åt olika håll. Det markerar både en gräns mellan himmel och vatten och visar hur himlen speglas i vattnet. Landremsan i bakgrunden förstärker gränsen ytterligare.

Prata om:

Varför tycker vi människor så mycket om att titta på djur och natur?

Övning:

En bra övning när det gäller att måla vatten (och även djur) är att ha en bild/fotografi som förlaga. Då går det lättare att urskilja olika färgskiftningar än om man är ute i naturen. Försök med utgångspunkt från ett fotografi – eller använd Bruno Liljefors målning som förlaga - att själva måla vatten och fåglar eller andra djur som speglas i det. Prova även att måla utomhus om möjlighet finns.

Asmund Arle (1918-1990)

Människa och häst 1968-69

I Asmund Arles skulptur faller en häst huvudstupa till marken, medan dess ryttare faller bakåt. Här har konstnären gestaltat rörelser åt olika håll i en och samma skulptur.

Asmund Arle var en konstnär som under hela sitt liv avbildade de djur som han minns från sin barndom. Djur som fast de kan vara väldigt stora och ha en enorm styrka, tålmodigt tjänar människan. Men han avbildar också de nyfödda djuren i all dess värlöshet och utsatthet.

Titta på:

Hästen och människan är inte naturligt avbildade utan vi förstår vad vi ser genom att Asmund Arle har förstärkt formen och rörelsen i skulpturen.

Prata om :

Hur har människan hjälpt av djur, hur har vi utnyttjat djuren under historien och hur gör vi idag?

Övningar:

Teckna av bilden/skulpturen med kol eller blyerts. Försök att fånga rörelser och tyngdpunkter. Titta gärna på fler bilder av djur i rörelse eller studera levande djur.

Skulptera djur i olika positioner (antingen Arles skulptur eller något du själv väljer). Använd stål- eller järntråd, hönsnät mm för att bygga upp stommen. Klä gärna in den med gipsbindor alternativt papier maché (gör själv av tidningspapper och tapetlim), som ni sedan målar när det torkat.

Bianca Maria Barmen, född 1960

Mitt oroliga hjärta 1994

På en låg platta sitter en liten hund med hängande öron. Den ser sorgsen ut. Intill ligger en långsmal blomma med ranglig stjälk, och något som ser ut som en golvbrunn. Eller är det en skiva prickig korv? Till detta verk har Bianca Maria Barmen inspirerats av en bild i DN med en zigenarkvinna i vida kjolar sittande på en trappa. Intill sig hade hon en liten hund med nedböjt huvud och slokande öron. Kanske bär den lite av den sorg som konstnären kände just då över en väns död. Livet rinner iväg, som vatten genom en golvbrunn. Hunden finns med i den egyptiska mytologin som den som efter döden är med när människans hjärta vägs på våg. Kanske därav ett oroligt hjärta?

Bianca Maria Barmen gör ofta skulpturer i gips, brons eller betong. Gipsskulpturerna gör hon först i lera som hon sedan gjuter en gipsform av. Därefter tas leran ut och tomrummet fylls av hårdare gips. Det yttre skalet av gips slås sönder så att skulpturen kommer fram, en så kallad "förlorad form". I den fortfarande våta gipsen gnider hon in med talk för att få den speciella ytan som liknar vispad grädde.

Titta på:

Hur har konstnären gjort för att vi ska se att hunden är ledsen?

Prata om:

En ensam hund. En blomma och ett brunnslock – eller är det en kanske skiva prickig korg? Är det den hunden vill ha? Eller vad väntar den på? Bär den på en hemlighet? Tänker den på något särskilt eller sitter den bara där och är nöjd? Här finns mycket att fundera och fantisera kring, som ensamhet (självald eller inte)övergivenhet och utsatthet.

Övningar:

Teckna av hunden i blyerts eller kol. Lägg sedan till olika bakgrunder, landskap, människor etc...

Förändras hundens/bildens uttryck beroende på vilken miljö den placeras i? Varför? På vilket sätt förändras den?

Skulptera hunden (hunden på bilden eller en alldeles egen sorts hund)i lera eller med hjälp av gips på en stomme av hönsnät, papper, frigolit eller dylikt. Teckna och måla gärna av din egen hund.

Marianne Lindberg de Geer, född 1946**1RF, 1RM (dead) 1999**

Målningen föreställer två kaniner. Den ena står upprätt och ser mot oss, den andra ligger ned. Är den död? Skadad? Varför? Har den stående kaninen med saken att göra? Vilka ansiktsuttryck har kaninerna? Den ena kaninen ser nästan nöjd ut – eller?

Marianne Lindberg de Geer har använt sig av ett par små porlinskaniner när hon har målat den här bilden och hon har funderat över hur vi människor gör när vi vetenskapligt undersöker naturen. Titeln på konstverket syftar på sådana kryptiska förkortningar som vetenskapen använde i sina studier.

Titta på:

I målningen har konstnären använt sig av två färger - svart och vitt som blandats med varandra för olika nyanser. (Inslag av andra färger finns men i grunden handlar det om vart och vitt)Färgen är pålagd i tjocka lager och man kan se penseldragen som ligger i olika riktningar beroende på vilken effekt hon vill uppnå.

Prata om:

I vår moderna tid ger vi gärna djuren mänskliga beteenden och känslor. I barnböcker och Disneyfilmer går, pratar och slåss de tecknade djuren som om de vore människor. Vi köper kläder till våra hundar osv. är det någon skillnad på människor och djur?

Övning:

Prova att arbeta med enbart svart och vitt (alternativt kan man byta ut den svarta mot någon grundfärg och vitt). Arbeta med ljus, skugga och djupverkan. Kanske kan eleverna ta med något gosedjur eller dylikt hemifrån om de vill, och försöka måla på liknande sätt som Marianne Lindberg de Geer gjort i sin målning.

TIPS PÅ MATERIAL

Förslag på material att använda för de olika övningarna. (Finns av olika fabrikat, t ex Rowney, Winsor&Newton eller Liquitex)

Akrylfärg

(Akrylfärger är vattenlösliga och torkar snabbare än olja och kan varieras med hjälp av olika medier och ytbehandlingar)

Akrylmedium

(Det finns både förtunningsmedier och förtjockningsmedier beroende på vilken effekt man vill ha)

Texturpasta (Exempelvis Super heavy gel medium från Liquitex eller Texturpasta från Rowney)

Lack/fernissa (Använd akrylfernissa – blank eller matt)

Akvarellfärg/vattenfärg

Pastellkritor

Akvarellpennor

Blyerts (Använd pennor av olika hårdhetsgrad – bra pennor att använda är t ex 3, 5 och 8 B, om man inte vill köpa så många)

Kol (Kritor och/eller pennor)

OBS - Istället för att köpa texturpasta kan man använda sig av exempelvis sand, sågspån, gryn eller dylikt som man blandar i akrylfärgen för att få mer struktur)

Silkespapper

Akvarellpapper

Målarduk eller pannå (Gör egna pannåer genom att sätta ett tyg (förslagsvis linne eller bomullstygn) på en bit kartong. Grunda tyget med vit (eller någon annan)färg och låt torka. Därefter är den klar att använda.)

Lera (t ex keramiklera, papiér mache eller trolldag man blandar själv)

Gips (gipsbindor är lättare än pulver att arbeta med i skolan. Man kan bygga stommar av papper, frigolit hönsnät med mera och sedan klä in dessa med gips)

Hönsnät (Bra för skulpturer, både som självständigt material och som grund/stomme i t ex gipsskulpturer.)

Ståltråd och järnskrot(Förutom vanlig ståltråd kan man be om spillmaterial från skrotfirmor o dylikt)

Frigolit (Samla gärna på er frigolit när ni köper elapparater eller be att få från affärer). Frigolit är mycket bra att använd som stomme i skulpturer, med hönsnät över för bättre hållbarhet.)

TEMA LANDSKAP

Att måla landskap har under en lång tid varit populärt. I olika perioder av historien har man gjort det på olika sätt –vid 1800-talets början framställdes naturen ofta som lite hotfull och mäktig, medan man på slutet av 1800-talet målade mer avbildande i ljusare färger. Under 1900-talet växte nya konststilar fram och motiven blev mer abstrakta.

KOMMA-IGÅNG-ÖVNING:

Övningar finns till varje konstverk på temat landskap, men för att komma igång kan ni exempelvis utgå från följande övning:

Vilken färg har...

Ett åskväder?

En tidig sommarmorgon?

En kall och frostig vinterdag?

En natt i september?

En lövskog om hösten?

Tänk inte på att "göra fint" - använd istället färgerna som grund och arbeta fritt för att få fram känslan!

BILDERNA

Marcus Larsson (1825-1864)

Vildmarkslandskap 1861

En målning med en brinnande solnedgång i ett fantasilandskap. Vid den här tiden målade konstnärerna alltid inne i sin ateljé och hade kanske några skisser från naturen som förlaga. Marcus Larson skaffade sig med tiden ett helt "arkiv" med bilder, ibland också med fotografi som förlaga som han kunde använda i olika kompositioner, om och om igen i nya konstellationer. Till exempel ser vi i den här målningen de båda tallarna som vänder sig från varandra och som kommer igen, spegelvända i målningens bakgrund. En klippformation som nästan balanserar, som man också kan känna igen i olika målningar.

Marcus Larsson gjorde allt för att leva upp till den romantiska bilden av en konstnär, det galna geniet. Han hade stora framgångar under sitt liv och led under vissa tider ingen brist på vare sig pengar eller berömmelse. 1861, det år han målar vildmarkslandskapet har lyckan vänt, hans ateljé har brunnit ner och hans fru har gått ifrån honom. Målningarna från den här tiden har ofta denna ödesmättade färgställning. En brinnande solnedgång, ett varsel om en annalkande katastrof eller...?

Titta på:

Konsten skildrade vid den här tiden starka känslor. Naturen var ofta hotfull och skrämmande, vilket man kan ana i bilden. Målningen har ett orangerött ljus, som om solen håller på att gå ned. Det är

samtidigt lite skrämmande – man kan fundera över om bilden skulle kännas annorlunda utan orange? Om himlen var blå och träden gröna – hela bilden skulle kännas ljusare och luftigare.

Prata om:

Hur tycker ni att ett vackert landskap ska se ut? En plats där ni skulle vilja vara. Hur ser en solnedgång ut i verkligheten, vilka färger har den? Blir en bild mer spännande om man överdriver?

Övning

Gör en bild av ett landskap i "naturliga" färger. Använd gärna oljepastellkriter. När bilden är klar-måla sedan med vattenfärg ett tunt lager orange (eller någon annan färg) över hela bilden. Förändras känslan? Vad händer om du byter till en annan färg?

Karl Nordström (1855-1923)

Höst 1887

Vid slutet av 18800-talet började konstnärerna att ta med sig duk och staffli ut i naturen och måla direkt. Man intresserade sig för hur färgerna egentligen såg ut och hur våra ögon uppfattade färgerna. De blev friluftsmålare. Karl Nordström var en av alla de svenska konstnärer som reste till Frankrike och lärde sig det nya sättet att måla. Målningen föreställer en skogsdunge en höstdag. Löven och gräset har börjat gulna och kanske har det varit storm – träden i bakgrunden lutar väldigt. Det verkar vara en solig dag, träden s skuggor syns tydligt.

Titta på:

Hur konstnären målat trädens löv – han har klickat ut färgen eller kanske använt en kniv istället för pensel. Man ser tydligt att det är löv, men inte ett enda av dem "ser ut som ett löv". På nära håll är det bara färgklickar. Gräset är målat på liknande sätt. Klickar i olika färger och nyanser av grönt, gult och orange bildar ett flimmer av ljus – ungefär som om solen lyser genom trädkronorna. På ängen sitter ett barn med en röd mössa. Det röda livar upp hela bilden, eftersom rött och grönt är komplementfärger som förstärker varandra. (Täck över den röda mössan – ser inte bilden lite plattare och tråkigare ut?)

Prata om:

Vilka färger har en skugga? Hur förändras färgen och ljuset med vilken tid på dagen det är eller om det är sommar eller vinter

Övning:

Gör en egen höstbild. Prova att använda samma teknik som konstnären och klicka ut färgerna.

En annan bra övning är att jobba med collage. Riv pappersbitar i olika färg och komponera ihop en bild av dem. Förslagsvis målar ni först papper (gärna akvarellpapper) i olika färger. Av de färgade akvarellarken river ni sedan bitar som ni kan använda till collage.

Leander Engström (1855-1927)

Fjällforsen 1913-15

Målningen visar ett dramatiskt landskap med höga klippor och ett skummande vattenfall. Leander Engström hör till de konstnärer som i början av 1900-talet kallades expressionister, de ville att konstverket skulle uttrycka (expression) människornas känslor. Det var inte längre viktigt hur färgerna skulle uppfattas för att ge ett så verkligt intryck som möjligt. I stället skulle färgen och formen förstärka det dramatiska uttrycket. Konstnären har framställt landskapet och forsens på ett lite kantigt sätt i starka färger. Klipporna är hårda och kantiga medan forsens är mjuk och böljande.

Titta på:

Studera de olika formerna som finns i målningen, vattenfallet bildar en s-form. Kan man hitta fler former?

Prata om:

Kan färger uttrycka känslor, försök att hitta färger som känns som kärlek eller hat, sorg eller glädje, rädsla eller mod

Övning:

Fundera över kontrasterna mellan hårt och mjukt och hur konstnären använt sig av både former och färger för att skapa dramatik i bilden. Gör sedan en egen bild av ett landskap med forsande vatten. (Eller måla av denna).

Till den här bilden passar det även bra att arbeta i collageteknik. Använd gärna geometriska former (klipp ut bitar i olika färger) som ni sedan komponerar en bild av. Att arbeta med collage brukar ge ett friare uttryck och man blir inte lika låst vid att "göra rätt" från början.

Inge Schiöler (1908-1971)

Strandlandskap

Inge Schiöler brukar räknas till en grupp konstnärer som kallas Göteborgskoloristerna. De målar alla med starka färger, använder mycket blått och grönt i sina bilder och avbildar oftast västkustens hav och natur.

Titta på:

Konstnären har använt starka färger och mycket färg, som han lagt i tjocka lager. Bilden föreställer ett strandlandskap och man kan ana både stenar och vågskvalp. Konstnären har med hjälp av olika mönster och penselstråk fått fram olika effekter.

Prata om:

Hur kan färger kännas som om de är nära eller längre bort? Vilka färger uppfattar vi som varma eller kalla?

Övning:

Använd akrylfärger, gärna utblandade med något förtjockningsmedium, och prova att jobba med färgklickar, penseldrag åt olika håll, prickar, ränder osv. Lägg färgen olika tjockt på olika ställen. Det som ska vara i förgrunden kan exempelvis vara gjort med ett tjockare lager färg, medan bakgrunden är tunnare. Experimentera också med färgnyanser. Saker som befinner långt bort är vanligtvis ljusare och blåare – men testa också att göra tvärtom!

Peter Tillberg, född 1946

Mitt i Sverige 1972-73

Den här gatan känner alla igen, det spelar ingen roll om man bor i Hälsingland eller i Skåne. Det är en typisk svensk gata med hus som är byggda på 1940-talet, lite trist och vanlig men kanske trygg och välkänd. Peter Tillberg hör till en grupp konstnärer som under slutet av 1960-talet började måla väldigt verklighetstroget, man brukar kalla dem fotorealister. Målningen är i verkligheten mycket stor och det känns nästan som om man kan gå in i bilden.

Titta på:

Fastän målningen är så verklig så finns det saker som är konstiga, hålet i gatan, varför finns det där? Var är människorna? Och varför saknar husen brevlådor? Titta också på lyktstolpen längst fram, ser ni de märkliga proportionerna

Prata om:

Försök att berätta en historia om den här gatan. Hjälps åt med att berätta om vad som har hänt. Varför finns det ett hål i gatan, vad har hänt med alla människor. Fundera också på varför man låter många skräckfilmer utspela sig i vanliga, kanske ibland också mysiga miljöer. Blir det otäcka värre, när vi inte förväntar oss det?

Övning:

Hur ser det ut där du bor? Måla fritt ur minnet eller på plats. Hur är stämningen på din gata? Hur ser den ut i olika väder? Prova att måla samma motiv i olika tekniker. Kanske förändras något i bildens uttryck?

TIPS PÅ MATERIAL

Förslag på material att använda för de olika övningarna. (Finns av olika fabrikat, t ex Rowney, Winsor&Newton eller Liquitex)

Akrylfärg

(Akrylfärger är vattenlösliga och torkar snabbare än olja och kan varieras med hjälp av olika medier och ytbehandlingar)

Akrylmedium

(Det finns både förtunningsmedier och förtjockningsmedier beroende på vilken effekt man vill ha)

Texturpasta (Exempelvis Super heavy gel medium från Liquitex eller Texturpasta från Rowney)

Lack/fernissa (Använd akrylfernissa – blank eller matt)

Akvarellfärg/vattenfärg

Pastellkritor

Akvarellpennor

Blyerts (Använd pennor av olika hårdhetsgrad – bra pennor att använda är t ex 3, 5 och 8 B, om man inte vill köpa så många)

Kol (Kritor och/eller pennor)

OBS - Istället för att köpa texturpasta kan man använda sig av exempelvis sand, sågspån, gryn eller dylikt som man blandar i akrylfärgen för att få mer struktur)

Silkespapper

Akvarellpapper

Målarduk eller pannå (Gör egna pannåer genom att sätta ett tyg (förslagsvis linne eller bomullstyg) på en bit kartong. Grunda tyget med vit (eller någon annan)färg och låt torka. Därefter är den klar att använda.)

Lera (t ex keramiklera, papiér mache eller trolldag man blandar själv)

Gips (gipsbindor är lättare än pulver att arbeta med i skolan. Man kan bygga stommar av papper, frigolit hönsnät med mera och sedan klä in dessa med gips)

Hönsnät (Bra för skulpturer, både som självständigt material och som grund/stomme i t ex gipsskulpturer.)

Ståltråd och järnskrot(Förutom vanlig ståltråd kan man be om spillmaterial från skrotfirmor o dylikt)

Frigolit (Samla gärna på er frigolit när ni köper elapparater eller be att få från affärer). Frigolit är mycket bra att använd som stomme i skulpturer, med hönsnät över för bättre hållbarhet.)

